

Karl Marx.

I.

Dne 5. maja 1818. je bil Karl Marx rojen. Sto let mine jutri od dneva njegovega rojstva; petintrideset let pa že spi v grobu. In vendar živi med nami kot bi nikdar ne umrl! V svetu znanosti je živahno naziranje za in proti njegovim naukom. V svetu dela — med delavci — pa deluje njegova beseda... Vsak delavec, ki poučuje svoje tovariše o namenu in svrhi našega boja, razširja, nehoti, Marksove misli. In ne da bi, prečesto celo slutil, govori z Marksovimi besedami. Vedno je še Marksovo ime bojni klic! Vedno nas pozdravlja njegova podoba, koder se shaja delavsko ljudstvo na važen posvet... Vedno nam še bijejo glasneje naša srca, vedno nam svetlejšje zažare naše oči, kadar zadoni njegov klic:

»Proletarci vseh dežel, združite se!«

Marks nas je naučil razumeti zgodovino človeštva. Kaj je bila popreje zgodovina? Zbirka povestij o škofih, dvornih damah in kraljih — zbirka starožitnostij, ki je pripovedovala o preteklih časih. Marks nas je naučil, da smo našli pravi zmisel v dozdevno brezmišelnem virvaru zgodovinskih dogodiljaev. Človek je živo bitje kot so to živali in rastline; njegova zgodovina je zgodovina boja za obstanek v naravi in z naravo, ki je pravzaprav usoda vseh živih bitij. Človek mora naravi s trdim delom odvzeti, kar potrebuje. Zgodovina boja za obstanek človeštva je zgodovina človeškega dela. Korak za korakom se nauči človek popolnjevatj svoja delovna sredstva in način svojega dela. Produktivne moči človekovega dela rastejo. In z razvojem teh moči se izpreminjajo tudi razmere med ljudmi. Suženj zmehje v ročnem mlinu žito, ki redi gospodarja; podložnik-kmet odda žito, ki ga pridela, mlinu na vodo, ki je seve last feudalnega gospoda; moderni mezdni delavec robota v kapitalistovem parnem mlinu. Tako se s produktivnimi močmi človeškega dela izpreminjajo produktivne razmere med ljudmi. Gospod in suženj, feudalni gospod in kmet, kapitalist in delavec, si stojje nasproti. Človeštvo se cepi v razrede, ki se bojujejo za uspeh in dohodek dela. Vsa dosedanja zgodovina je zgodovina razrednih bojev. Ko so bili fevdalni gospodje sami oboroženi in so gospodarili po svojih gradovih nad ubogim podložnim ljudstvom — to je bila doba fevdalne države. Ko so postala vedno rastoči človeški množici tla preozka — ko so se začeli ljudje zbirati v mestih in je v mestih vzraslo bogato in mogočno meščanstvo, kojega moč je postala enaka oni fevdalne gospode, nastal je absolutizem, ki je vladal med prepiračema se razredoma kot gospod in sodnik. Ko je meščanstvo vsled razvoja svoje industrije in

trgovine postalo dovolj močno, da se samo polasti državne moči, razrušilo je absolutizem v meščanski revoluciji in si je uredilo državo in pravo po svojih potrebah. Sedaj še-le zaopčno končno delavci, kojih število vsled razvoja kapitalistične industrije vedno močnejše narašča, boj za moč, da bi preuredili državo in pravo svojim potrebam. Tako je razvoj države in prava določen po izpremembah razmerja moči med razredi. Zajedno z izpremembo gospodarskih razmer med ljudmi, z izpremembo razmerja moči med razredi, z izpremembo države in prava, se izpreminja tudi mišljenje ljudi. Duh človeka, ki premišljuje, išče in razmotriva, je sluga volje, hlapec potrebe. Sodba ljudi se izpreminja kakor se izpreminjajo njih gospodarski oziri, njih gospodarske potrebe — sodba o Bogu, o svetu, o človeštvu in naravi, o tem, kaj je res in kaj ni res, kaj je lepo in kaj je grdo — vse to se izpreminja s položajem ljudstva. Z gospodarstvom ljudi izpreminjajo se znanost in modroslovje, umetnost in verstvo. Z gospodarsko podlago se preobrne vsa gornja ideologična gradba — če se temelji izpremene, izpremeni se vse ono nad njimi. Tako je učil Marks promatrati zgodov. ljudi. Zgodovino, ki se nam zdi prečudna, kojoj skoro umeti ne moremo vsled množstva dogodkov, razumemo še le, če razumemo zgodovini bojev človeštva za državo in pravo z vsem razvojem znanosti, umetnosti in verstva kot zgodovini človeškega dela, kot zgodovini boja za obstanek človeškega bitja.

II.

Z ozircom na to novo pojmovanje zgodovine je učil Marks pojmovati in promatrati najpoprej zgodovino naše dobe, zgodovino dobe kapitalizma. Pred Marksom je bil kapitalizem nekterim blagoslov in delo božje, drugim vreden pekla in prokletstva. Eni, besedniki kapitala, so slavili kapitalizem kot nekaj, kar je naravno prišlo, kar je v zmislu po božji postavi določenega družabnega reda; mislili so, da ni bolj popolne uredbe gospodarstva za človeštvo sploh doseči mogoče! Trdili so: Kar je zla v kapitalističnem svetu, je v naravi sami utemeljeno ter je nemogoče, da bi ga odpravil človek. Drugi, besedniki fevdalnih gospodov, ki jih je kapital vrgel s prestola ter zastopniki cerkve, so videli v kapitalizmu le strašno moč, ki škoduje malomeščanu, ki izkorišča kmetovalca in ki delavca zaslužnjuje. Njih stremljenje je bilo razbiti stroje, porušiti tovarne, tovarniško ljudstvo pa prepeljati nazaj na kmetijo in v delavnice malih mojstrov. Še-le Marks je razumel kapitalizem kot zgodovinski razvoj. Njegovo delo je strašna obtožba proti kapitalu. Kaže, kako se je porodil kapitalizem, kako sta tekla iz vseh luknjic kri in pot; kako vre bogastvo kapitalističnega raz-

reda iz neplačanega naddela proletarskih množic, ki so mu zaslužnjene; kako se sestavlja iz nadvrednosti, ki jo posedujoči razredi proletarcem, ki to delo delajo, zadrže in med seboj razdele: in sicer en del kot dobiček podjetnikov, drugi del kot obresti kapitala izposojevalcu-kapitalistu, tretji del kot zemljiško rento lastniku zemljišča, četrti del kot davek državi. Kaže, kako prihajajo iz izkoriščanja delavskega razreda bogastvo kapitalistov, izobrazba njih sinov in radosti njih hčera; kako prihajajo iz bede in stiske enih — z bogastvom tudi vsa kultura drugih. Na drugi strani kaže nam Marksovo glavno delo tudi, kako rodi kapitalizem sam pogoje lastne svoje pogube.

(Konec prih.)

Enkrat je treba pribiti!

Delavec, ki se šteje za socialnega demokrata, pripada kaki nasprotni stranki ali kakemu takemu društvu, se smatra po vsej pravici za izdajalca.

Delavec, ki se šteje za socialnega demokrata, toda pri kaki volitvi voli nasprotnika socialno-demokratičnega kandidata, bo po vsej pravici veljal za izdajalca.

Delavec pa, ki naroča namesto »Napreja« meščanski list, delavčeva žena, ki kupuje namesto »Napreja« meščanski list — ali sta boljša od onih?

Ne pomagajte li, kakor oni, kapitalu, da obdrži vlado nad delavskim razredom?

Dočim iz časopisov, ki služijo kapitalističnim interesom, dobivajo duševno hrano zase in za svoje otroke, rušijo obenem skupnost po kapitalu tlačenih in izkoriščanih, se postavljajo v isto vrsto s sovražnikom delavcev, nemaničev, siromakov.

Izdajstvo na delavstvu, na sebi in na svojih otrokih napravi vsak delavec in vsaka delavčeva žena, ki namesto »Napreja« drži meščansko-kapitalistični list!

V »Napreju« najdejo delavci in delavčeve žene orožje v svojem boju za človeštva vredno eksistenco, orožje za zmago nad sovražniki nemaničev, za brzdanje tlačiteljev in zasmehovalcev dela. V »Napreju« najdejo pouk v vseh dogodkih po vsem svetu, najdejo tudi zabavo. Kar delavec in delavčeva žena rabita, jima nudi »Naprej«, in kar drugo časopisje zamolči, pove »Naprej« delavnemu ljudstvu.

Naj bi bili tedaj še zadnji dnevi Rdečega tedna izhodišče za vsakega delavca in za vsako delavko, da se zavzame svoje pripadnosti k razredu tlačenih in izkoriščanih in da vsak dan čita list delavcev, »Naprej«. V vseh sodrugih in sodružicah naj zavlada navdušenje, postanejo naj agitatorji za »Naprej«. Vsak ima znanice, ki ne čitajo še »Napreja«. — Na delo tedaj!

LISTEK.

Kako sem se predramil v podzemeljski luknji.

Na velikem sinjem nebu slišimo gromenje in vsaki-krat, ko živigne rdeče svetlikajoč se blisk, se kaj užge tam dol, kjer je noč še temna in dim oblakov se pokadi v nastalem jutranjem svitu.

Visoko gori, v daljavi slišimo frfotanje strašnejših in nevidnejših ptic, ki obletavajo nebo z močnim in hreščočim dihanjem, da si ogledajo zemljo.

Zemljo! Prazna se kaže ta puščava, nedosežena in hrepeneča po vodi v tej brezkončni dolgočasnosti jutranjega svetlikanja. Našlo se je vlažne prostore in zaledalce, kjer oster jutranji hlad pritiska na vodo, potem se vidi vodene sledove, ki so potisnili nočne vlake in dali čet na ono polje neplodovitosti. Kako dolge tračnice se vlečejo po ravnini, z nje se vidi kovinski blesk po črni ravnini. Tu in tam stojje odlomljeni kofli samotno v blatnih gričih in prekrižani količi leže naokrog poleg navi-

tih žičnatih koles. Vidi se, kakor da bi plavala velikanska siva plaha na morju, deloma že preplavljena. Ne dežuje, a vse je mokro, jutranji svit se pričinja razgrinjati po pokrajini.

V dolgih jarkih, ki se vijejo po ravnini, se poizgubivajo zadnje sence noči. To je strelski jarek, kjer se proga prijemlje glinastih tal in se šele s tleskajočim glasom loči od njih. Okrog prebivališč smrdi po načinu hoči in tudi iz skrivnih kotov smrdi, ako se mimogrede pripogneš, kakor iz sto gobcev.

Vidim iz stranskih odprtih moletih sence, ki premikajo svoja okorna in trudna telesa semintja, kakor počasi stopicajoči medvedi. Te sence smo mi.

Zaviti smo v cunjah, v kocih in vrečah, ki nas grejejo, čudežno ogrevajo. Nekateri se zleknejo, glasno zdehajoč. Vidijo se rdečkasti in svinčeno pobarvani obrazi z zamazanimi potezami, njih oči se svetlikajo kakor zaspane nočne lučice, in imajo krmezljave obrvi. Zaraščene brade pokrivajo njih lica, drugim pa poganjajo razmršene kocine po čeljustih.

Tak! Tak! Pam! Strelji iz pušk padajo, topovi buče, čez nas, povsod okrog grmi, razsaja valeč se grom ali pa pokaajo posamezni strelji, in ta divja, plamteča ne-

vihta nima ne konca, ne kraja! Več kakor petnajst mesecev, več kakor petsto dni trajata na tem koščku zemlje puškin ogenj in streljanje neprestano, od jutra do večera, od večera do jutra. Gledam začudeno na to brezkončno bojišče, in kakor se je takrat v onem skoro pravljicnem času le čulo tik-takanje ur v naših izbah, ako smo poslušali, tako čutim tudi tuka! ta vrišč.

Sedaj se prikaže iz zemlje z zaprtimi očmi in rdečimi lici, kakor da bi jim nalepil rdeče čveterokotnike, in odpre oko, potem drugo: je paradiž. Na njegovi koži se poznajo kakor zareze vtisnjeni sledovi robate odeje, v katero se je bil zivil k spanju glavo.

Oziral se je s svojimi malimi očmi okrog sebe, zapazi me, pomiga mi in pravi:

»Že zopet prestali eno noč, starina!«

»Da, moj sin, in koliko jih bomo morali še prebiti?«

Svoja debela ramena vzdigne proti nebu, po lestvici je splezal iz stanovališča in sedaj stoji poleg mene. Nato se splazi k temni masi, ki kuka v poltmini, praska se krčevito in stoka in se obira kakor debela gos ob močvirnatih pokrajini...

tudi odgovor. Z ozirom na ta položaj se zdi min. predsedniku še nadaljna odložitve zasedanja zbornice za najbolj primerno. Vlada bo delala na to, da se zasedanje zbornice preloži vsaj še za nekaj tednov. O prekinjenju parlamentarizma seveda ne more biti govora.

Aprovizacija.

Prodaja vojnih in praških klobas po znižani ceni. Mestna aprovizacija bo prodajala klobase v vojni prodajalni v Gosposki ulici v ponedeljek, dne 6. maja strankam z zeleno izkaznico A. Vsaka oseba dobi ¼ kg; kilogram vojnih klobas stane 2 K, kilogram praških klobas 4 K.

Ješprenj in kaša, na zelene izkaznice B prejmejo stranke v ponedeljek, dne 6. t. m. in torek, dne 7. t. m. pri Mühleisnu na Dunajski cesti. Določeni je ta-le red: V ponedeljek, dne 6. t. m. dopoldne od 8. do 9. št. 1 do 200, od 9. do 10. št. 201 do 400, od 10. do 11. št. 401 do 600, popoldne od 2. do 3. št. 601 do 800, od 3. do 4. št. 801 do 1000, od 4. do 5. št. 1001 do 1200. V torek, dne 7. t. m. dopoldne od 8. do 9. št. 1201 do 1400, od 9. do 10. št. 1401 do 1600, od 10. do 11. št. 1601 do 1800, popoldne od 2. do 3. št. 1801 do 2000, od 3. do 4. št. 2001 do 2200, od 4. do 5. št. 2201 do konca. Vsaka oseba dobi 30 dkg ješprenja in 30 dkg kaše, kar stane skupaj 30 vinarjev.

Oddaja semenskega krompirja. Mestna aprovizacija bo oddajala semenski krompir na nakazila, ki so jih dobile stranke pri vojni-zhitnem zavodu, pri Mühleisnu na Dunajski cesti v ponedeljek, dne 6. t. m. Red je ta-le: Od 8. do 9. dopoldne št. 1 do 100, od 9. do 10. št. 101 do 200, od 10. do 11. št. 201 do 300, popoldne od pol 2. do pol 3. št. 301 do 400, od pol 3. do pol 4. št. 401 do 500, od pol 4. do pol 5. št. 501 do 600, od pol 5. do pol 6. št. 601 do konca. Vsakemu je na izbiro gališki krompir po 35 vinarjev kilogram ali domač krompir po 1 K 20 vin. kilogram. Stranke prosimo, naj se drže reda.

Revizija belih izkaznic za meso. Mestna aprovizacija je zaključila delno priglasjanje za bele izkaznice za meso. Pri tem se je dogladalo, da se je več strank priglasilo dvakrat. Poleg tega je par slučajev, ko je stranka prišla z napačno rdečo legitimacijo, krušno legitimacijo, in se je na podlagi tega seveda izstavila mesna karta. O vadbe in nadaljne poizvedovanje pa je dokazalo, da je bila rdeča legitimacija, kakor tudi krušna legitimacija z goljufijo pridobljena. Ker je zdaj toliko dvojnih izkaznic za meso med občinstvom, da mestni aprovizaciji nakazana množina mesa daleč presega porabo občine Ljubljane in je naravno radi tega občinstvo prizadeto, ker se mu mora oddajati manjša množina mesa, je sklenila mestna aprovizacija, najostreje postopati v vseh slučajih, kjer se je do zdaj dogladalo goljufijo. Opozorjamo, da je bila pretečeni mesec neka stranka radi ponarejene krušne izkaznice kaznovana pri sodišču na mesec dni. Istotako se bo postopalo proti vsem navedenim slučajem. Za to je v interesu strank samih, ki so si prilastile dve izkaznici za meso (bodisi pri mesanju, bodisi v ubožni akciji), da se same zglase in se jim v tem slučaju spregleda nepošteno ravnanje. Ves prihodnji teden je strankam za to na razpolago. Po tem roku pa se bo proti vsem brezobzirno postopalo. Na številno povpraševanje za sprejem v ubožno akcijo odgovorjamo, da se novih priglasov absolutno več ne sprejema. Ker se prične revizija vse ubožne akcije kakor tudi mesnih izkaznic, naznanja mestna aprovizacija, da bodo odslej uradne ure za ubožno akcijo, za priglasjanje za mesne izkaznice, kakor tudi za mlečne izkaznice, izključno le od 8. do 12. ure dopoldne. Popoldanske uradne ure bodo odslej naprej namenjene le revizijskemu in notranjemu pisarniškem delu.

Izdolke iz prekajevalnice Kranjskega deželnege mesta za dobavo klavne živine bo mestna aprovizacija razdeljevala v svoji prodajalni v Gosposki ulici na bele izkaznice za nakup mesa po sledečem redu: V torek, dne 7. maja: Od 8. do 10. št. 801 do 900, od 10. do 12. št. 900 do 1000, od 3. do pol 5. št. 1000 do 1100, od pol 5. do 6. št. 1100 do 1200. — V sredo, dne 8. maja: Od 8. do 10. št. 1200 do 1300, od 10. do 12. št. 1300 do 1400, od 3. do pol 5. št. 1400 do 1500, od pol 5. do 6. št. 1500 do 1600. — V petek, dne 10. maja: Od 8. do 10. št. 1600 do 1700, od 10. do 12. št. 1700 do 1800, od 3. do pol 5. št. 1800 do 1900, od pol 5. do 6. št. 1900

do 2000. — Vsaka oseba dobi ¼ kg. Cene se poizvedo v prodajalni.

Razno.

* **Najboljši češki slikar, umetnik svetovnega imena,** Jan Preisler, profesor in večkratni rektor na umetniški akademiji v Pragi, je umrl. Star je bil jedva šele 46 l.

* **15.000 ljudi je v Budimpešti brez strehe** — to poroča soc. dem. »Népszava«. Budimpeštanska občina je sicer dala narediti »barake za silo«, toda ob pogoju, da se sme vanje sprejeti le one, ki so brez stanovanj, ali ki so »na cesti«. V Budimpešti pa je takih siromakov 15.000. Del jih je v mestnih barakah, del prenočuje v delavnicah in predmestnih vrtovih, v drvarnicah in kletih, del pa je ponoči na cesti ali pa ima nočno službo.

* **Davki ameriških milijonarjev.** Kako ogromne davke morajo plačevati ameriški milijonarji, poroča pariški »Journal« iz Novega Jorka, ki obenem pripominja, kako velikanske dohodke imajo najbolj znani ameriški finančniki. Prvo mesto zavzema petrolejski kralj Rockefeller, ki ima dohodkov okroglo 300 milijonov dolarjev, od katerih plačuje 196 milijonov davkov. Temu sledijo H. C. Frick s 56 milijoni dolarji dohodkov in 35 milijoni dolarjev davkov, Carnegie s 50 milijoni dolarji dohodkov in 33 milijoni davkov, Astor z 18 milijoni dohodkov in 11 milijoni davkov.

* **20.000 otrok iz Prage** bo poslanih v barake pri Nemškem Brodu. Pošiljali jih bodo po 5000, ti bodo v barakah 6 tednov, nato se pa vrnejo domov. Tako mislijo, da bodo lahko v 6 mesecih poslali tja 20.000 otrok. V Pragi upajo, da se bodo na ta način izognili katastrofi, ki ji preti.

* **»Vojni tobak«.** Kakor naznanja tobačna uprava trafikantom, bodo dajali od sedaj naprej mesto tobaka za pipe »vojni tobak«. S tem se hoče tobačna režija zavarovati pred natolcevanjem, kaznivnega »varanja v trgovini z blagom«, s tem, da ne bo prodajala od sedaj naprej več zmesi bukovovega listja kot pravi tobak. Kakor upamo ne bo nova »vojna zmes« slabše kot je bila.

* **Tista ukrajinska jajca.** Sindikat za izvoz jajc iz Ukrajine, ustanovljen na Dunaju, ima nalogo izvažati v Nemčijo 60 procentov, v Avstrijo 20 in na Ogrsko tudi 20 procentov jajc. Torej industrijska Avstrija je pogodila zopet najslabše...

* **Od ukrajinskega ostanka** so poslali na Češko, kakor poročajo uradno, 150 q trde, 100 q sušene zelenjave, 150 q namiznega olja, 150 q čebule, 100 q mila, 400 ržene krušne moke, 100 q ječmena, 200 q pšenične krušne moke, 146 q koruze in 16 q moke za kuho. To bodo siti!

Kdor zna misliti, ve, da mora biti vsak delavec član socialno demokratične stranke.

Zaveden delavec ne bo odlašal, temveč takoj sporočil svoj pristop v stranko z dopisnico. Napiše naj natančno: svoje ime, stan in bivališče in odpošlje na naslov: Josip Petejan, Ljubljana, Učiteljska tiskarna.

Bodočnost gre delavstvu, če bo močno, zato vsi v organizacije!

izdajatelj in odgovorni urednik:

Josip Petejan.

Tisk »Učiteljske tiskarne« v Ljubljani.

Roman

RIM ali MATI

dobi v dar

vsak zaupnik, ki pridobi »Napreju« deset novih naročnikov.

Miši, podgane, stenice, ščurki!

Izdelovanje in razpošiljanje preizkušnih radikalno učinkovitega uničevalnega sredstva, za katero dohajajo vsak dan zahvalna pisma. Za podgane in miši K 5; za ščurke K 450; tinktura za stenice K 2; uničevalec moljev K 2; prašek proti mrčesom K 150 in K 3; sem spadajoči razpraševalec K 120; tinktura proti nšem pri ljudeh K 120; mazilo za uši pri živini K 150; prašek za uši v obleki in perilu K 2; tinktura za bolhe pri vseh K 120; prašek proti perninišem K 2; tinktura proti mrčesu na sadju in zelenjavi (uničev. rastlin) K 3. Pošilja po povzetju Zavod za pokončevanje mrčesa **M. Jünker, Zagreb 40,** Petrinjska ulica 3. III.

Vojakom na fronti in v zaledju

prodaja založba »Napreju« knjige in brosure 30% ceneje. Naročila sprejema uprava »Napreju« v Ljub.

Okrajna bolniška blagajna v Ljubljani.

Pisarna: Turjaški trg 4I. — Uradne ure od 8. zjutraj do 2. popoldne. — Ob nedeljah in praznikih blagajna ne uraduje.

Zdravniki gg.:

Dr. Košenina Peter, splošno zdravljenje, ordinira v blagajni od pol 11. do pol 1. opoldne.

Dr. Kraigher Alojzij, splošno zdravljenje, ordinira od 1. do 3. popoldne, Poljanska cesta 18.

Dr. Minář Fran, kirurško in splošno zdravljenje, ordinira od pol 1. do pol 3. popoldne v blagajni.

Dr. Zajec Ivan, splošno zdravljenje, ordinira od pol 10. do pol 11. dopoldne v blagajni, od 2. do 3. popoldne v Frančiškanski ulici 2.

Člani, ki potrebujejo zdravniško pomoč, in njih svoji vkolikor so opravičeni do zdravniške pomoči, se morajo v vsakem primeru zglasiti v pisarni bolniške blagajne, da dobe nakaznico za zdravnika; brez nakaznice ordinirajo zdravniki le v nujnih primerih. Bolniški list, ki ga izpolni zdravnik, mora bolnik takoj oddati v blagajniški pisarni. Ob nedeljah in praznikih ordinirajo zdravniki le v nujnih primerih. Zdravila se dobivajo v vseh ljubljanskih lekarnah. Bolniščina se izplačuje ob sobotah od 8. do 1. ure popoldne, če je ta dan praznik, dan prej. Bolnike, ki se zaradi bolezni ne morajo zglasiti sami, mora priglasiti kdo drugi. Potrebna specialna zdravljenja dovoljuje blagajna po nasvetu zdravnikov.

Načelstvo.